

نشریه علمی

پژوهش در نظام‌های آموزشی

دوره ۱۶، شماره ۵۸،

ص ۶۱-۷۴

پاییز ۱۴۰۱

شاپا (چاپی): ۱۳۲۴-۲۳۸۳

شاپا (الکترونیکی): ۲۳۴۱-۲۷۸۳

نمایه در ISC

www.jiera.ir

نشریه علمی
پژوهش در نظام‌های آموزشی تحت قانون
بین‌المللی کپی‌رایت Creative
Commons: BY-NC می‌باشد.

نوع مقاله:

مقاله اصیل پژوهشی

✉ نویسنده مسئول:

mlborzi@shirazu.ac.i

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۱

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۵/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۷/۰۱

بررسی راهکارهای افزایش احساس تعلق اجتماعی و انگیزه یادگیری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در آموزش مجازی از دیدگاه معلمان: یک مطالعه کیفی *

محبوبه البرزی ✉

دانشیار گروه مبانی تعلیم و تربیت، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

فریبا خوشبخت

دانشیار گروه مبانی تعلیم و تربیت، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

افسانه احمدی فری آبادی

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد آموزش ابتدایی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر شناسایی دیدگاه معلمان در خصوص راهکارهای ایجاد احساس تعلق اجتماعی و انگیزه یادگیری در دانش‌آموزان در آموزش مجازی بود. پژوهش در رویکرد کیفی با روش تحلیل مضمون انجام گرفت. مشارکت‌کنندگان پژوهش (۱۶ نفر) با رویکرد نمونه‌گیری هدفمند با در نظر گرفتن معیار اشباع نظری، انتخاب شدند. روش گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. در ارتباط با احساس تعلق اجتماعی، بر مبنای تحلیل‌های انجام شده، یک مضمون فراگیر با عنوان پیوند اجتماعی؛ ۳ مضمون سازمان‌دهنده شامل (تقویت روابط اجتماعی، روابط دوستانه و انجام فعالیت‌های جمعی) و ۱۴ مضمون پایه (افزایش نقش معلم به‌عنوان میانجی‌گری بین دانش‌آموزان، گفتگوی سازنده در قالب گروه‌های مشترک و غیره) شناسایی گردید. همچنین در خصوص مفهوم انگیزه یادگیری نیز نتایج تحلیل‌ها حاکی از یک مضمون فراگیر (بهبود عوامل مدرسه‌ای و عوامل خانوادگی)؛ ۶ مضمون سازمان‌دهنده (ارتقاء امکانات و زیرساخت‌های آموزش مجازی، ارتقاء شایستگی‌ها و توانمندی‌های معلمان، تقویت تعاملات اجتماعی، ارتقاء دانش‌تعلیم و تربیتی، نظارت و پیگیری، بهبود سواد دیجیتال والدین) و ۲۴ مضامین پایه (ارتقاء امکان استفاده از اینترنت، عدالت در بهره‌مندی از سرعت نت و غیره) بود. در نهایت یافته‌ها نشان داد عدم توجه به راهکارهای افزایش احساس تعلق و انگیزش، موجب عدم تأثیر آموزش مجازی می‌شود.

واژه‌های کلیدی:

آموزش مجازی، احساس تعلق، انگیزش یادگیری، مدارس ابتدایی

* مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته آموزش ابتدایی دانشگاه شیراز است.

استناد به این مقاله: البرزی، م.، خوشبخت، ف.، و احمدی فری آبادی، ا. (۱۴۰۱). بررسی راهکارهای افزایش احساس تعلق اجتماعی و انگیزه یادگیری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در آموزش مجازی از دیدگاه معلمان: یک مطالعه کیفی. پژوهش در

نظام‌های آموزشی، ۱۶(۵۸)، ۶۱-۷۴.

doi: 20.1001.1.23831324.1401.16.58.5.6

مقدمه

همزمان با شیوع ویروس کرونا در کشور، شرایط خاصی در سیستم آموزش عالی و آموزش و پرورش کشور تحمیل شد و تعلیم و تربیت از روش مستقیم و حضوری به شیوه مجازی و الکترونیکی ادامه یافت. چنان‌که ادامه تحصیل تنها با استفاده از ابزارها و امکانات ارتباطی از راه دور امکان‌پذیر شد و معلمان نیز مجبور به استفاده از سبک‌ها و شیوه‌های جدید در تدریس خود با عنوان آموزش مجازی شدند (Huber & Helm, 2020). آموزش مجازی^۱، روشی است که از طریق سیستم آموزش مبتنی بر وب که از نرم‌افزار نیز استفاده می‌کند، محیط یادگیری را در زمان واقعی تقویت کرده و آن را گسترش می‌دهد (Rice, 2022). آموزش مجازی عبارت است از ارائه آموزش فناورانه به دانش‌آموزانی که به لحاظ فیزیکی از معلمان خود دور هستند (Molnar et al., 2019). در واقع تغییر آموزش از روش سنتی به روش مدرن خارج از کلاس درس در هر زمان و مکان، آموزش مجازی تعریف می‌شود (Mishra et al., 2020). در این سیستم فرایند یادگیری یا دریافت اطلاعات علمی با استفاده از تکنیک‌های چندرسانه‌ای، مستقل از زمان و مکان است (Jan et al., 2019). آموزش مجازی در بسیاری از پژوهش‌ها با عناوینی مانند آموزش از راه دور، آموزش الکترونیکی، آموزش شبکه‌ای، آموزش آنلاین، آموزش مبتنی بر وب و غیره بکار می‌رود. در بحران کرونا آموزش و پرورش ایران با بهره‌گیری از شبکه شاد، واتس‌آپ، اسکای‌روم و ادوبی کانکت به ارائه خدمات آموزشی به دانش‌آموزان پرداخت. لیکن سیستم آموزش مجازی مزایا و معایب مربوط به خود را نسبت به آموزش حضوری دارد. در این ارتباط عباسی و همکاران (۱۴۰۰) نشان دادند آموزش مجازی مزیت‌هایی مانند افزایش سرعت انتقال اطلاعات و ارائه اطلاعات جدید، افزایش مسئولیت‌پذیری و درگیری بیشتر اولیا با فرآیند یاددهی-یادگیری دانش‌آموزان، ایجاد انگیزه در معلمان برای ارتقاء سواد رسانه‌ای و موارد تربیتی متعددی به دنبال داشته است. آقا کثیری (۱۳۹۵) مزایای آموزش مجازی را به چهار دسته تحت عناوین مزایای اقتصادی، آموزشی، فرهنگی و زمانی تقسیم کرده است. در کنار مزایای ذکر شده

چالش‌ها و معایب متعددی نیز بر این نوع آموزش حاکم است. چنانچه یکی از چالش‌های قابل توجه آموزش مجازی، محدودیت زیرساخت‌ها و ظرفیت‌های فناورانه، عوامل اجتماعی-اقتصادی، کمبود تجربه انجام ارزیابی و نظارت در حالت آنلاین، حجم کاری اضافی معلمان و کارکنان آموزش و پرورش و ناسازگاری با برخی موضوعات یا فرهنگ‌های خاص است. از طرفی تغییر بی‌سابقه آموزش به یادگیری آنلاین یا آموزش از راه دور باعث ایجاد استرس، ناامیدی و انزوا در دانش‌آموزان و از دست رفتن فرصت تعامل با همسالان شده است (Daniel, 2020). علاوه بر این، افزایش نگرانی‌ها در مورد امنیت و مزاحمت سایبری، خشونت و استعمار آنلاین و سایر مسائل روانی ناشی از مشکلات و عدم قطعیت‌های مربوط به یادگیری آنلاین را به همراه داشته است. معایب و چالش‌های آموزش مجازی (شاد) در یافته‌های پژوهش عباسی و همکاران (۱۴۰۰) شامل: در دسترس نبودن استفاده از فضای مجازی برای همه دانش‌آموزان بخصوص در مناطق محروم و ایجاد نابرابری در فرصت آموزش، هزینه‌های سنگین اینترنت برای بسیاری از خانواده‌ها، پایین بودن سرعت اینترنت و غیره است. حمیدی زاده (۱۴۰۰) و زاهدی بابلان (۱۴۰۰) نیز نتیجه مشابهی به دست آوردند. نتایج پژوهش Mahama و همکاران (2021) نشان داد، دانش‌آموزان در آموزش مجازی احساس تعلق و وابستگی پایینی نسبت به همسالان خود دارند. همچنین بسیاری از دانش‌آموزان اظهار داشتند نسبت به ادامه تحصیل انگیزش خود را از دست داده‌اند (Einhorn, 2021).

نتایج پژوهش‌ها در خصوص مزایا و معایب آموزش مجازی نشان می‌دهد دو عنصر مهم و اساسی که از آموزش مجازی تأثیر می‌پذیرند احساس تعلق اجتماعی^۲ و انگیزه یادگیری^۳ است (Wighting et al., 2008). احساس تعلق اجتماعی به تجربه جمعی و ذهنی انسان اساسی اشاره دارد و بیانگر احساس تعلق فرد نسبت به اجتماع است و در جوامع آموزشی، به‌عنوان احساس رضایت شخصی و خویشاوندی با افراد و همکلاسی‌ها تعریف شده است و در مورد جامعه آموزش مجازی به‌عنوان احساس افراد در ارتباط با اعضا،

3. motivation to learning

1. virtual education
2. sense of community

البرزی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی کیفی با عنوان تجارب معلمان دوره ابتدایی از آموزش مجازی در دوران کرونا دو مضمون فراگیر با عنوان چالش‌های سازنده از جمله فرصت‌های آموزشی جدید و فرصت‌های روان‌شناختی که نقش مثبتی در تعاملات اجتماعی و جذب دانش‌آموزان دارد و چالش‌های غیر سازنده از جمله زیرساخت‌ها و تجهیزات نامناسب را شناسایی نمودند. البرزی و خوشبخت (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای کیفی باهدف بررسی تجارب زیسته فراگیران در آموزش مجازی در بحران کرونا دریافتند دانش (فضای مجازی)، مهارت (ارتباط و مدیریت در فضای مجازی) و نگرش (تعهد و مسئولیت‌پذیری در فضای مجازی) معلمان در ایجاد انگیزه و علاقه دانش‌آموزان به یادگیری و آموزش نقش مهمی دارد. ابراهیم پور کومله (۱۳۹۹) نیز در تحقیق خود از تجارب معلمان در دوره ابتدایی نشان داد ارزشیابی توصیفی به علت انعطاف‌پذیری با توجه به ویژگی شبکه شاد می‌تواند در جذب دانش‌آموزان به کلاس درس در فضای مجازی مؤثر باشد. سید اشرفی و همکاران (۱۳۹۹) نیز دریافتند دانش‌آموزان دوره ابتدایی به علت عدم تعاملات مناسب در کلاس‌های مجازی علاقه به آموزش و یادگیری ندارند.

Gerth (2013) در پژوهش خود در گروه دانش‌آموزان ابتدایی نشان داد، از طریق فعالیت‌های مجازی در کلاس درس پیوندهای بین فردی ایجاد می‌شود و به‌نوبه‌ی خود باعث شکل‌گیری احساس تعلق اجتماعی در دانش‌آموزان می‌شود. Fisher (2021) در مطالعه سازه احساس تعلق اجتماعی در آموزش مجازی به نقش تعاملات معلم پرداخت. (Chatterjee & Correia, 2020) در مطالعه خود نشان دادند بین مشارکت و احساس تعلق اجتماعی همبستگی مثبت وجود دارد. (Lee & Huang, 2018) بر اهمیت ارتباط و احساس تعلق بر عملکرد تحصیلی در آموزش آنلاین تأکید می‌کنند.

علاوه بر احساس تعلق اجتماعی، از جمله متغیرهای دیگر که در آموزش مجازی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته انگیزه یادگیری است. انگیزه یادگیری به معنای نیروی محرکه فراگیر است که می‌تواند منجر به یادگیری شود و دستیابی به

هویت، تعلق و دل‌بستگی به گروهی است که عمدتاً از طریق ارتباط الکترونیکی درک می‌شود (Blanchard, 2007). احساس تعلق اجتماعی باعث افزایش تبادل اطلاعات، همکاری، حمایت و احساس تعهد نسبت به اهداف گروه خواهد شد (Chatterjee & Correia, 2020). اگر دانش‌آموزان احساس کنند وقتی به‌صورت آنلاین بایکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند به یک فعالیت ارزشمند و مهم در محیط یادگیری تعلق دارند، احساس بیگانگی در آنان کاهش و در نتیجه، احساس تعلق اجتماعی آنان افزایش می‌یابد (Tayebnik & Puteh, 2012). پژوهشگران تعلیم و تربیت بر این باورند نیاز به تعلق یکی از نیازهای مهم برای عملکرد خوب دانش‌آموزان در هر نوع محیط یادگیری است (Fiock, 2020). Cifuentes-Faura and Al-Rahmi (2022) اظهار داشتند که فعالیت‌های گروهی در آموزش آنلاین با رویکردهای سازنده‌گرا ارتباط دارد و می‌تواند منجر به توسعه اعتماد و روابط مثبت بین همکلاسی و احساس تعلق اجتماعی شود. Rovai (2002) در بررسی احساس تعلق اجتماعی در کلاس مجازی چهار بعد: روح^۱، اعتماد^۲، تعامل^۳ و انتظارات مشترک^۴ را مطرح کرد. Luster Perez (2020) در مطالعه ترکیبی خود در بخش کمی نشان داد که احساس تعلق فراگیران در آموزش مجازی در بحران کرونا کاهش یافته است و در بخش کیفی نشان داد نقش معلمان در ایجاد احساس تعلق به مدرسه نقشی اساسی است. She و همکاران (2021) نیز در پژوهش خود نشان دادند در فضای مجازی در بحران کرونا خود کارآمدی علمی نقش مهمی در احساس درگیری و تعلق فراگیران به آموزش و یادگیری دارد. Muller و همکاران (2018) در مطالعه ترکیبی خود دریافتند در آموزش مجازی فراگیران نیاز دارند به اهداف عملکردی و یادگیری در حد تسلط برسند تا بتوانند هم احساس تعلق و هم انگیزش تحصیلی خود را حفظ کنند. Zhao و همکاران (2022) در مطالعه کیفی خود در چگونگی مفهوم‌سازی احساس تعلق به آموزش مجازی مفهوم احساس تعلق پویا به‌عنوان مضمون فراگیر و چهار مضمون سازمان‌دهنده ابعاد تعلق؛ تجارب فردی؛ سازمان‌دهی محتوا و روابط اجتماعی را معرفی نمودند.

تعلق اجتماعی و انگیزه یادگیری به عنوان عواملی که یادگیری ایجاد می‌کند اهمیت به سزایی دارد. بررسی پیشینه و مبانی متغیر احساس تعلق (Blanchard, 2007; Daniel, 2020; Luster Perez, 2020) حاکی از آن است که در آموزش مجازی احساس تعلق می‌تواند توسط معلم در کلاس ایجاد گردد و بازدهی فرایند یادگیری را افزایش دهد. در این راستا تحقیقات کیفی She و همکاران (2021)؛ Zhao و همکاران (2022)؛ Muller و همکاران (2018)؛ Adell و همکاران (2012) تأییدی بر نقش معلم در آموزش مجازی بود. در پژوهش‌های داخلی نیز البرزی و همکاران (۱۴۰۰)؛ البرزی و خوشبخت (۱۳۹۹)؛ ابراهیم پورکومله (۱۳۹۹) نیز به جایگاه معلم در جذب دانش‌آموزان به محیط‌های آموزش مجازی تأکید کردند. علاوه بر پژوهش‌ها با توجه به نظریه خودتعیینی (Ryan & Deci, 2002) و سایر نظریه‌های شناختی اجتماعی، انگیزش در محیط کلاس از تعامل ویژگی‌های فردی و محیطی ایجاد می‌شود و معلم در این نظریه‌ها در محیط‌های آموزشی اهمیت بسزایی دارند. در این راستا با توجه به تغییر ناگهانی آموزش حضوری و سنتی به آموزش مجازی در ایران و تحولاتی که طی بحران کرونا ایجاد شد سؤالات اساسی مطرح می‌گردد که پاسخ‌دهی و پژوهش در خصوص آن‌ها نقش مهمی در فرایند آموزشی یک معلم در کلاس درس دارد از جمله: در آموزش مجازی معلمان برای افزایش علاقه و احساس تعلق دانش‌آموزان به یادگیری و تحصیل چه تجربه‌ای دارند و چه روش‌هایی را پیشنهاد می‌دهند؟ در جهت پاسخ‌دهی به سؤالات مطرح‌شده بررسی تجربه زیسته معلمان در مقطع ابتدایی با توجه به تأثیرپذیری این دوره حائز اهمیت است و از آنجایی که تجربه حاصل با استفاده از پژوهشی کیفی به واسطه تحلیل عمیق موضوع قابل‌دستیابی است پژوهش حاضر به شیوه‌ی کیفی انجام شد. از سویی انجام پژوهش حاضر در مقطع ابتدایی با توجه به اهمیت گروه سنی دانش‌آموزان این مقطع و تأثیرپذیری آنان از معلمان قابل توجه است. در این راستا، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است: راهکارهای افزایش احساس تعلق اجتماعی و

اهداف مورد انتظار یادگیری را تضمین و میسر سازد. چنانچه (Rosli et al., 2022) بر این باورند، انگیزه قلب فرآیند یادگیری است. Huang and Wang (2022) انگیزه را به عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های یادگیری می‌دانند. Preto و همکاران (2015) دریافتند انگیزش تحصیلی در محیط‌های یادگیری مجازی وابسته به دو عامل اساسی میزان درگیری در فعالیت‌های تحصیلی و میزان خوداستقلالی فراگیران است. Brenner (2022) دریافت حفظ و ایجاد انگیزش تحصیلی در محیط مجازی به دسترسی شبکه‌ای از بسترهای اینترنتی مناسب و به‌ویژه به تعاملات مثبت و سازنده بین فراگیران بستگی دارد.

Zaccoletti و همکاران (2020) در پژوهشی دریافتند در بحران کرونا به دلیل نیازهای شایستگی، خودمختاری و نیازهای دانش‌آموزان تقلیل یافته است. پژوهش (Afrashteh & Koozheshin Seighalani, 2021) نشان داد انگیزه یادگیری دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در آموزش مجازی در مقایسه با آموزش حضوری، به میزان قابل توجهی کاهش یافته است. Gustiani (2020) با بررسی انگیزه دانش‌آموزان در آموزش آنلاین دریافت بی‌انگیزگی و یا با انگیزه بودن، تحت تأثیر محیط و ضعف امکانات پشتیبانی بیرونی قرار گرفته است. Malinauskas and Pozeriene (2020) در بررسی تفاوت انگیزه تحصیلی فراگیران در آموزش سنتی و آنلاین دریافتند انگیزه درونی دانشجویان در آموزش مجازی به شرطی بیشتر از آموزش سنتی است که تعاملات معنی‌داری بین فراگیران و معلم صورت گیرد. شرفی نیا و همکاران (۱۴۰۰) دریافتند، آموزش الکترونیکی به عنوان یک روش آموزشی یادگیرنده محور می‌تواند باعث ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان ابتدایی شود. طالبی و همکاران (۱۳۹۳) دریافتند انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان در آموزش مبتنی بر وب به علت تنوع محتوا و روش نسبت به آموزش سنتی افزایش یافته است. در مجموع بنا بر آنچه گفته شد، بنا بر مبانی نظری و پیشینه بیان شده در مفهوم آموزش مجازی (Huber & Hel, 2020; Monlar et al., 2019) در آموزش‌های آنلاین به منظور افزایش یادگیری و عملکرد تحصیلی مثبت توجه به دو متغیر احساس

انگیزه یادگیری دانش‌آموزان در آموزش مجازی از دیدگاه معلمان چیست؟

روش

پژوهش حاضر در پارادایم تحقیقات کیفی از نوع تحلیل مضمون انجام گرفت. روش تحلیل مضامین بر اساس روش پیشنهادی Attride-stirling (2001) بود. بر اساس این روش شبکه مضمون‌ها بر اساس یک روش مشخص، مضمون‌های ذیل را نظام‌مند می‌کند: الف) مضمون‌های اصلی یا پایه^۱

جدول ۱.

ویژگی مشارکت‌کنندگان پژوهش

جنسیت	مدرک	رشته	سابقه	پایه
زن	لیسانس	علوم تربیتی	۲۱	ششم
زن	لیسانس	علوم تربیتی	۵	پنجم
زن	لیسانس	علوم تربیتی	۷	ششم
زن	لیسانس	علوم تربیتی	۱۵	پنجم
زن	لیسانس	علوم تربیتی	۷	ششم
مرد	لیسانس	علوم تربیتی	۱۱	ششم
زن	فوق‌لیسانس	فیزیک	۶	پنجم و ششم
مرد	لیسانس	علوم تربیتی	۱۰	ششم
مرد	لیسانس	علوم تربیتی	۶	پنجم
زن	لیسانس	جغرافیا	۵	ششم
زن	فوق‌لیسانس	برنامه‌ریزی درسی	۷	پنجم
زن	لیسانس	روانشناسی عمومی	۱۱	ششم
زن	لیسانس	آموزش ابتدایی	۲۴	پنجم

یافته‌ها

در تحلیل مصاحبه‌ها بر اساس بررسی راهکاری‌های حفظ احساس تعلق اجتماعی دانش‌آموزان در آموزش مجازی ۱۴ مضمون پایه، ۳ مضمون سازمان‌دهنده و ۱ مضمون فراگیر به دست آمد (جدول ۲؛ شکل ۱).

به‌منظور گردآوری داده‌ها از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته (میانگین زمان ۴۵ دقیقه) با معلمان استفاده گردید. بدین منظور با هر یک از معلمان به‌صورت انفرادی مصاحبه شد، مصاحبه بر روی نوار ضبط گردید. سپس هر مصاحبه از حالت شفاهی به فرم نوشتاری تبدیل شد و درنهایت متن هر مصاحبه مورد تحلیل قرار گرفت.

1. basic themes
2. organizing themes

جدول ۲.

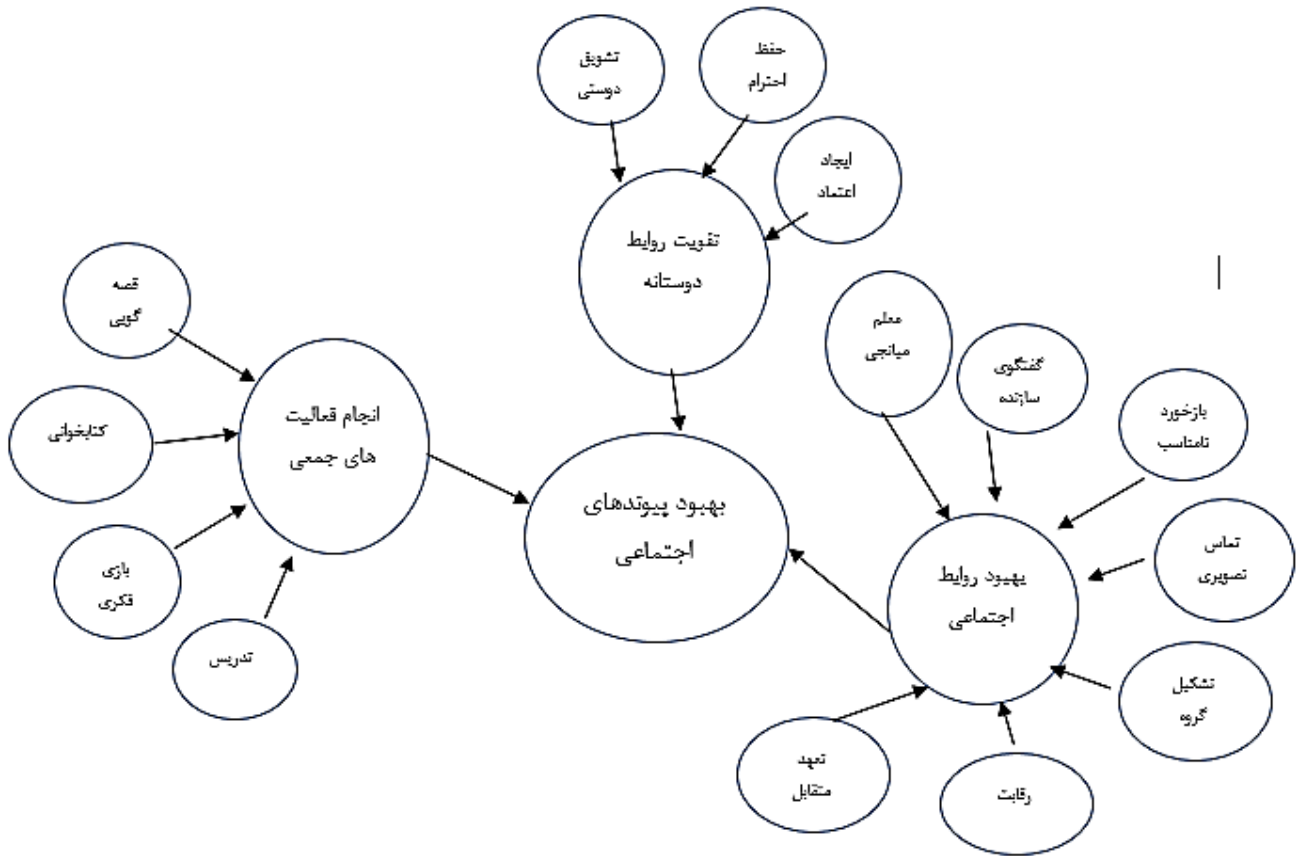
راهکارهای حفظ احساس تعلق اجتماعی دانش‌آموزان در آموزش مجازی

مضمون فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	مصادیق
		ایجاد اعتماد	هرچقدر اعتماد بین دانش‌آموزان بیشتر باشد تعامل بیشتری صورت می‌گیرد.
	تقویت روابط دوستانه	ایجاد احترام و ارزش	به شخصیت دانش‌آموز همواره باید ارزش و احترام قائل شویم
		تشویق به دوستی	معلم می‌تواند دانش‌آموزان را به دوستی و روابط اجتماعی ترغیب کند.
		گفتگوی سازنده در قالب گروه‌های مشترک	می‌توانیم در شبکه شاد یک گروه جداگانه برای چت کردن و صحبت‌های دوستانه بین دانش‌آموزان ایجاد کنیم
		بازخورد به موقع و مناسب	وقتی بازخورد به موقع و مناسب داشته باشیم دانش‌آموز جذب کلاس درس می‌شود و روابط دوستانه بین معلم و دانش‌آموز ایجاد می‌شود
		برقراری تماس تصویری	برقراری تماس تصویری در شبکه شاد باعث بهبود روابط اجتماعی می‌شود.
بهبود پیوندهای اجتماعی	بهبود روابط اجتماعی	تشکیل گروه‌هایی برای فعالیت‌های مشترک	ایجاد گروه‌های مشترک برای فعالیت‌های درسی باعث افزایش روابط اجتماعی بین دانش‌آموزان می‌شود
		ایجاد رقابت	با ایجاد رقابت بین دانش‌آموزان تعامل اجتماعی بیشتر خواهد شد.
		ایجاد مسئولیت‌پذیری و تعهد	با دادن مسئولیت به دانش‌آموزان، برایشان احترام و ارزش به همراه خواهد داشت
		افزایش نقش معلم به عنوان میانجی‌گر	معلم نقش واسطه و پیونددهنده را بین دانش‌آموزان ایفا کند.
		قصه‌گویی	قصه‌گویی از جمله روش‌هایی است که دانش‌آموزان را در یک گروه مشترک با احساسات مشترک گرد هم می‌آورد.
	انجام فعالیت‌های جمعی	کتاب‌خوانی	از دانش‌آموزان بخواهیم برای یکدیگر کتاب بخوانند
		بازی‌های فکری و گروهی	می‌توانیم از بازی‌های گروهی و فکری استفاده بکنیم
		ارزشیابی توسط دانش‌آموزان	از دانش‌آموزان بخواهیم از دیگر دانش‌آموزان امتحان بگیرند

در شکل ۱ مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه در خصوص راهکارهای افزایش احساس تعلق اجتماعی از دیدگاه معلمان آورده شده است.

شکل ۱.

مضمون فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه درافزایش احساس تعلق اجتماعی در آموزش مجازی

سازمان‌دهنده و یک مضمون فراگیر به دست آمد که در جدول با ذکر نمونه مصادیق آمده است (جدول ۳؛ شکل ۲).

در تحلیل مضامین مربوط به راهکارهای افزایش انگیزش تحصیلی از دیدگاه معلمان ۲۴ مضمون پایه، ۶ مضمون

جدول ۳.

راهکارهای حفظ انگیزه یادگیری دانش‌آموزان در آموزش مجازی

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	مصادیق
عوامل مدرسه‌ای و خانوادگی	اینترنت	سرعت نت بسیار مهم است با این اوضاع آموزش مجازی هیچ بازدهی نخواهد داشت.	
امکانات و زیرساخت‌های آموزش مجازی	امکانات و سایر نرم‌افزارها	ارتقای امکانات نرم‌افزار شاد و یا اگر امکانات شبکه شاد بهتر شود و یا اینکه اجازه استفاده از نرم‌افزارهای دیگر مثل آدوب کانکت داشته باشیم آموزش بهتر خواهد بود.	
	امکان برخورداری از ابزارهای الکترونیکی مانند گوشی به همه امکان برخورداری از آموزش مجازی وجود نخواهد داشت	عدالت در بهره‌مندی از سرعت بهبود تفاوت در بهره‌مندی از اینترنت در روستا نسبت به شهر.	
	امکان برخورداری از آموزش اگر آموزش مجازی با حضوری تلفیق شود دانش‌آموز بهتر یاد می‌گیرد	تلفیقی	

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	مصادیق
		روش تدریس اکتشافی	اگر معلم روش‌هایی را به کار بگیرد که بیشتر دانش‌آموز فعال باشد بسیار یادگیری مؤثرتر خواهد بود.
		تصریح برنامه درسی برای دانش‌آموزان	با توضیح برنامه درسی برای هر روز، دانش‌آموز خود را برای شروع درس آماده می‌کند
		تلفیق آموزش با بازی و سرگرمی	دروس ریاضی و علوم را می‌توان با بازی و سرگرمی تلفیق کرد که انگیزه آن‌ها بالا می‌رود.
ارتقاء شایستگی‌ها و توانمندی‌های معلمان	فعالیت‌های غیردرسی	کارهای متفرقه و خارج از درس مانند قصه‌گویی باعث ترویج کتاب‌خوانی و یادگیری مطالب جدید می‌شود. از مناسبت‌های ملی مذهبی از بچه‌ها فیلم و فعالیت خواستیم و انجام دادیم. کاردستی و آزمایش انجام می‌دادیم و در گروه به اشتراک می‌گذاشتند	
		تدریس آنالاین و هم‌زمان	اجازه بدهیم دانش‌آموزان با میل خود یک درس را انتخاب و تدریس کنند. از عطف‌پذیری در کار برد برای هر درس روش خاصی بکار بگیرند
		تدریس آنالاین و هم‌زمان	اگر تدریس به صورت آنالاین و هم‌زمان باشد دانش‌آموز علاقه بیشتری دارد امکان ارتباط تصویری آنالاین اگر در آموزش مجازی تماس تصویری باشد دانش‌آموزان با معلم و هم‌کلاسی‌ها ارتباط بیشتری برقرار می‌کند.
		نقش میانجی‌گری معلم در پیوند دادن دانش‌آموزان	معلم باید بتواند مثلاً اگر دانش‌آموزی با دیگری قهر کرده بتواند آن دو را باهم دیگر آشتی دهد
		تشویق به دوستی توسط والدین	خانواده‌ها هم باید دانش‌آموزان را به دوستی تشویق کنند تا رابطه آن‌ها با یکدیگر بهبود یابد.
بهبود تعاملات اجتماعی	بهبود شناخت بهتر دانش‌آموزان	اگر دانش‌آموزان شناخت بهتری از یکدیگر و معلم داشته باشند اعتماد آن‌ها به یکدیگر بیشتر خواهد شد.	
		رابطه دوستانه بین معلم و دانش‌آموز	باید بین دانش‌آموز و معلم یک ارتباط دوستانه و صمیمی برقرار شود تا رابطه اجتماعی آن‌ها بیشتر شود
		رقابت	فعالیت‌های گروهی شش نفره تشکیل دادیم و رقابت بین دانش‌آموزان ایجاد کردیم و امتیازبندی کردیم از جوایز استفاده کردیم.
		احساس تعلق اجتماعی	اگر دانش‌آموزان احساس راحتی و نزدیکی به یکدیگر داشته باشند انگیزش یادگیری آن‌ها افزایش می‌یابد.
ارتقاء دانش‌تعلیمی و تربیتی	هماهنگی با معلم و مدرسه	والدین باید با معلم و مدرسه هماهنگ باشند.	
		ایجاد شرایط و محیطی آرام در خانه	باید اتاقی در اختیار دانش‌آموز قرار دهند تا تمام حواس بچه سمت درس و کلاس باشد.
نظارت و پیگیری	نظارت بر تکالیف درسی و رفتار دانش‌آموز	بسیاری از والدین نسبت به آموزش و یادگیری فرزندان توجه ندارند. والدین باید توجه و مراقبت بیشتری از کودک و صیانت از فضای مجازی داشته باشند	
		پیگیری یادگیری و پیشرفت دانش‌آموز	والدین باید ارزشیابی مستمر از دانش‌آموز خود داشته باشند باید بدانند چقدر پیشرفت داشته‌اند
بهبود سواد دیجیتالی والدین	ارتقای سواد رسانه‌ای و آگاهی بیشتر	برای والدین کلاس‌های آموزشی و آگاهی بخشی برگزار کنیم تا با فضای مجازی و آموزش مجازی بیشتر آشنا بشوند	

در شکل ۲ راهکارهای افزایش انگیزش یادگیری در آموزش مجازی بر اساس مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه در دو بعد عوامل خانوادگی و مدرسه‌ای آورده شده است.

شکل ۲.

راهکارهای افزایش انگیزش تحصیلی در آموزش مجازی

مضمون پایه خلاصه گردید. نتایج حاصل با پژوهش باقری و رحیمی (۱۳۹۱)؛ Fisher (2021)؛ Chatterjeea and Correia (2020) همسو است. احساس تعلق از سازه‌هایی در تعلیم و تربیت است که در تعامل ویژگی‌های شخصیتی و

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد، دیدگاه معلمان پیرامون یک مضمون اصلی، سه مضمون سازمان‌دهنده و ۱۴

سه نیاز اساسی شایستگی، تعلق و دل‌بستگی در تبیین رفتارهای هدفمند افراد، احساس تعلق از مهم‌ترین نیازهای افراد در محیط‌های آموزشی است که معلم می‌تواند با نحوه تعاملات سازنده این نیاز را در محیط مجازی برطرف نماید. نگاهی به مضامین پایه که به‌طور مستقیم از مصاحبه با معلمان استخراج گردیده است حاکی از اهمیت، احترام، مسئولیت‌پذیری، مشارکت، گفتگوی سازنده، فعالیت‌های جمعی و گروهی بین دانش‌آموزان در آموزش مجازی است که گرچه تحقیقات و مبانی نظری در تبیین و چگونگی احساس تعلق به همین راهکارها و مضامین اشاره دارند اما این‌که معلمان در مقطع ابتدایی در بحران کرونا با تمام مسائل و مشکلات مرتبط به این بحران قادر باشند تعاملات سازنده و مشارکتی و فضای همکاری را در آموزش مجازی ایجاد کنند و معتقد باشند که این فعالیت‌ها منجر به افزایش احساس تعلق دانش‌آموزان به آموزش مجازی شده است از نکات قابل توجه است که می‌تواند کاربردهای پژوهشی و آموزشی قابل توجهی برای برگزاری دوره‌های آموزشی و ضمن خدمت معلمان داشته باشد.

همچنین، نتایج در خصوص راهکارهای افزایش انگیزش تحصیلی یک مضمون فراگیر، ۶ مضمون سازمان‌دهنده و ۲۴ مضمون پایه نشان داد که با تحقیقات خضری و همکاران (۱۳۹۹)؛ نجفی نژاد و تجربه کار (۱۳۹۹)؛ زندگی و همکاران (۱۳۹۶)، هم‌راستا است. این محققان معتقدند راهکارهای حفظ و ایجاد انگیزش در محیط‌های مجازی به توانمندی معلمان در ایجاد تعاملات مثبت و سازنده با دانش‌آموزان بستگی دارد. البرزی و همکاران (۱۳۹۹) نیز در بیان مشکلات معلمان ابتدایی در آموزش در بحران کرونا دریافتند فقدان زیرساخت‌های لازم برای دسترسی آسان به آموزش مجازی را عامل اساسی در کاهش انگیزش دانش‌آموزان است. از سویی مطابق با پژوهش Adell و همکاران (2012) در آموزش مجازی انگیزش بر اساس دو عامل درگیری تحصیلی و خود استقلالی فراگیران شکل می‌گیرد. از دیدگاه این محققان دسترسی آسان به اینترنت و زیرساخت‌های مناسب و تعاملات مثبت بین معلم و دانش‌آموزان از عوامل مهم در ایجاد انگیزش

فردی با عوامل محیطی تقویت می‌شود یا آسیب می‌بیند. البرزی و خوشبخت (۱۳۹۹) معتقدند محیط‌هایی که پیوندهای اجتماعی بین فراگیران را تقویت نماید در ایجاد انگیزش، تعلق به مدرسه و روابط دوستانه نقش دارد. تعاملات بین معلمان و دانش‌آموزان در محیط‌های مجازی اگر باعث استقلال در تشکیل گروه‌های اجتماعی، مسئولیت‌پذیری در راهبری یادگیری توسط دانش‌آموزان، اهمیت به حضور دانش‌آموزان به‌ویژه با تماس‌های تصویری و گفتگوهای سازنده شود نقش مهمی در ایجاد احساس تعلق دانش‌آموزان دارد (Zhao et al., 2020). Cifeenter- Faura and Al-Rahim (2022) معتقدند فضای آموزش مجازی با وجود محدودیت‌ها دارای ویژگی است که بر مبنای نظریه ساختن‌گرایی می‌تواند به احساس تعلق بینجامد. Lee and Huang (2018) نیز معتقدند اگر معلم بتواند راهبردهای مختلفی در فضای مجازی برای افزایش حس مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان ایجاد کند موجب احساس تعلق می‌شود. Luster Preze (2020) نیز معتقد است معلم اگر بتواند تعاملات مناسب در فضای مجازی با فراگیر داشته باشد نقش مهمی در احساس تعلق دارد؛ بنابراین، نتایج حاکی از آن است که با بهبود پیوندهای اجتماعی که خود دربردارنده روابط اجتماعی و دوستانه است، احساس تعلق اجتماعی در دانش‌آموزان تقویت و حفظ می‌شود. آنچه در خصوص تجربه زیسته معلمان در بحران کرونا و آموزش در محیط مجازی در کشور ایران قابل توجه است و منجر به شکل‌گیری مضمون فراگیر بهبود پیوندهای اجتماعی شده است، فضای آموزشی متفاوتی است که از دیرباز بر فرهنگ و رفتارهای معلمان به‌ویژه در مقطع ابتدایی حاکم بوده است. چراکه در فضای تعلیم و تربیتی ایران نوع پیوندهای عاطفی میان دانش‌آموزان با معلمان بر اساس نحوه تعاملات معلم که به‌نوعی جایگزین مادر در محیط خانواده است شکل می‌گیرد. پژوهش حاضر نشان داد که صرفاً تعامل چهره به چهره انتقال‌دهنده پیوندهای اجتماعی نیست و معلم با توانمندی علمی و رفتاری خود قادر است در آموزش مجازی نیز عاملی برای ایجاد روابط اجتماعی مثبت بین خود و دانش‌آموزان باشد و موجب احساس تعلق گردد. در نظریه خود تعیینی (Ryan & Deci, 2002) از بین

منابع

- ابراهیم پورکومله، س. (۱۳۹۹). تجربه ارزشیابی توصیفی در شبکه دانش‌آموزی شاد در بحران کووید ۱۹. همایش ملی تبادل تجربیات دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی در اجرای آموزش‌های الکترونیکی در بحران کووید ۱۹. دانشگاه خواجه‌نصیرالدین طوسی، ۲۱-۲۳ مرداد.
- اشرفی، س.، منتظر، غ.، و فرازکیش، م. (۱۳۹۹). سنجش علاقه و انگیزه دانش‌آموزان ایرانی نسبت به آموزش الکترونیکی در دوران همه‌گیری کووید ۱۹. همایش ملی تبادل تجربیات دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی در اجرای آموزش‌های الکترونیکی در بحران کووید ۱۹. دانشگاه خواجه‌نصیرالدین طوسی، ۲۱-۲۳ مرداد.
- البرزی، م.، محمدی، م.، ناصری، ر.، صفری، م.، و غفاری، ف. (۱۴۰۰). تجارب معلمان دوره ابتدایی از چالش‌های تغییر آموزش سنتی به آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، ۱۰(۳)، ۱-۱۹.
- البرزی، م.، و خوشبخت، ف. (۱۳۹۹). تجربه زیسته دانشجویان از آموزش‌های الکترونیکی دانشگاه، در دوران بحران کرونا. همایش ملی تبادل تجربیات دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی در اجرای آموزش‌های الکترونیکی در بحران کووید ۱۹. دانشگاه خواجه‌نصیرالدین طوسی، ۲۱-۲۳ مرداد.
- باقری بنجار، ع.، و رحیمی، م. (۱۳۹۱). بررسی رابطه میزان احساس تعلق اجتماعی شهروندان با میزان مشارکت اجتماعی، فرهنگی و سیاسی آنان (شهروندان مناطق ۳ و ۱۲ شهر تهران). مطالعات جامعه‌شناختی شهر، ۵، ۱۸-۳۳.
- زاهد بابلان، ع.، مصلح گرمی، م.، امجدی حور، ج.، و سلطانی، ا. (۱۴۰۰). شناسایی شاخص‌های آموزشی در دوران کرونا. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۵(۵)، ۴۱-۵۰.
- زندى، ط.، حاتمی، ج.، فردانش، ه.، و طلایی، ا. (۱۳۹۶). ترکیب عوامل انگیزه‌ی و کنترل ارادی در آموزش الکترونیکی و تأثیر آن بر یادگیری و انگیزه دانشجویان. تدریس پژوهی، ۵(۳)، ۱۰۹-۱۲۹.
- حمیدی زاده، ک. (۱۴۰۰). بررسی آموزش در کلاس‌های چند پایه در همه‌گیری بیماری کرونا: مطالعه موردی در استان مرکزی. پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۵(۵)، ۱۲۰-۱۳۲.

است. در راستای تحقیقات ذکرشده معلمان در پژوهش حاضر نیز در بیان راهکارهای افزایش انگیزش در آموزش مجازی به مواردی مشابه استناد کردند.

در نهایت طبق نتایج به دست آمده از تحقیق کیفی حاضر آموزش مجازی با توجه به ویژگی‌های خاصی که بر آن حاکم است زمانی می‌تواند نتیجه مثبتی داشته باشد که برای کسب اهداف تعلیم و تربیت از قبل برای آن برنامه‌ریزی گردد و امکانات لازم پیش‌بینی شود. البرزی و خوشبخت (۱۳۹۹) در پژوهش کیفی خود نشان دادند اگر معلمان به‌ویژه در مقطع ابتدایی از دانش فضای مجازی، مهارت استفاده از فضای مجازی و در نهایت نگرش مثبت نسبت به فضای مجازی بی‌اطلاع باشند با روش‌های سنتی تدریس می‌کنند که موجب بی‌انگیزه شدن فراگیران می‌شود. نکته قابل تأمل پژوهش حاضر آن بود که معلمان خود با توجه به تجربه‌ای که در آموزش در بحران کرونا داشتند معتقد بودند از جمله مهم‌ترین عواملی که باعث حفظ انگیزه دانش‌آموزان می‌شود حفظ ارتباط با معلم و همسالان و بازخورد به‌موقع است که این ارتباط در آموزش مجازی کشور در بستر شبکه آموزشی شاد انجام می‌شود، لیکن متأسفانه بر طبق نظرات معلمان شبکه شاد کارایی لازم برای آموزش مؤثر را ندارد. در راستای پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود برای بررسی احساس تعلق اجتماعی و انگیزه یادگیری از طرح‌های آزمایشی در محیط‌های مجازی نیز استفاده شود تا نتایج بیشتری به دست آید. همچنین انجام پژوهش‌های ترکیبی نیز توصیه می‌شود. مهم‌ترین محدودیت پژوهش حاضر مشکلات اجرایی در جمع‌آوری اطلاعات به دلیل محدودیت‌های ناشی از کرونا بود.

سپاسگزاری

نویسندگان از معلمانانی که در انجام پژوهش همکاری نمودند تشکر می‌نمایند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

- Einhorn, E. (2021). *Remote students are most stressed than their peers in the classroom, study shows*. NBC News. February 15. <https://www.nbcnews.com/news/education/remote-students-are-mor>
- Fiock, H. (2020). Designing a community of inquiry in online courses. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 21(1), 135-153. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v20i5.3985>
- Fisher, C. (2021). *An Exploratory Study on the Sense of Community Factors in an Online Graduate Courses that Contribute to Educational Satisfaction*. A Dissertation Submitted in Hofstra University, Hempstead, New York.
- Gerth, D. A. (2013). *Descriptive study of the factors affecting the degree of education that fourth, fifth and sixth grade virtual education students understand a sense of virtual community*. PhD thesis submitted to the Faculty of Neumann University.
- Gustian, S., (2020). Students' Motivation In Online Learning During Covid-19 Pandemic Era: A Case Study. *Holistics Journal*, 12(2), p-ISSN 2085-4021 | e-ISSN 2657-1897 23
- Huang, Y.; Wang, S. (2022). How to motivate student engagement in emergency online learning? Evidence from the COVID-19 situation. *Higher Education*. <https://doi: 10.1007/s10734-022-00880-2>.
- Huber, S. G., & Helm, C. (2020). COVID-19 and schooling: evaluation, assessment and accountability in times of crises—reacting quickly to explore key issues for policy, practice and research with the school barometer. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 32(2), 237-270.
- Lee, S. J. & Huang, K. (2018). Online Interactions and Social Presence in Online Learning. *Journal of Interactive Learning Research*, 29 (1), 113-128.
- Luster Preze, M. (2020). *Sense of belonging from a distance*. Dissertation in Portland State University.
- Jan, S. K., Vlachopoulos, P., & Parsell, M. (2019). Social network analysis and learning communities in higher education online learning: *A systematic literature review*. *Learning*, 23(1), 249-264
- Malinauskas, R. K., & Pozeriene, J. (2020). Academic Motivation Among Traditional and Online University Students. Lithuanian Sports University, Lithuania. *European Journal of Contemporary Education*, 9(3), 103-117.
- Mishra, L., Gupta, T., & Shree, A. (2020). Online teaching-learning in higher education during lockdown period of COVID-19 pandemic. *International Journal of Educational Research Open*, 1, 100012-100020.
- Molnar, A., Miron, G., Elgeberi, N., Barbour, M. K., Huerta, L., Shafer, S. R., & Rice, J. K. (2019). *Virtual Schools in the US 2019*. National Education Policy Center.
- Preto, P. R., Oliveira, K. L. & Beluce, A.C. (2015). Students Motivation for learning in virtual environments. *Jan-Apr*. 25(60), 105-113.
- Rice, M. F. (2022). Advances in Cognitive Presence: Introduction to OLJ Special Issue, *Online learning*, 26(1), 1-360.
- Rosli, M. S., Saleh, N. R., Ali, A. Z., & Suaibah, A. B. (2022). Self-Determination Theory and Online Learning in University: Advancements, Future Direction and Research Gaps. *Sustainability*, 14, 1-21.
- خضری، م.، وحدانی، م.، و محمد پور، ع. (۱۳۹۹). مطالعه نقش آموزش مجازی در روابط بین فردی ادراک شده دانش آموزان نسبت به معلمان. *پژوهش‌های مشاوره*، ۷۶(۱۹)، ۱۱۲-۱۲۹.
- طالبی، ه.، منشی، غ.، ر.، کجباف، م. ب.، و عاشوری، ج. (۱۳۹۳). مقایسه اثربخشی روش‌های آموزشی مبتنی بر وب، یادگیری مشارکتی و سنتی بر انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی درس زیست‌شناسی. *مجله میان‌رشته‌ای آموزش مجازی در علوم پزشکی*، ۲(۵)، ۲۵-۳۴.
- نجفی نژاد مشیری، ف.، و تجربه کار، م. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش مجازی با استفاده از الگوی طراحی آموزشی به روش چندرسانه‌ای بر بار شناختی، یادگیری و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی. *رویکردهای نوین آموزشی*، ۱(۱)، ۱۵۷-۱۷۶.

References

- Adedoyin, O. B., & Soykan, E. (2020). Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interactive Learning Environments* 1-13. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1813180>.
- Adell, J., Bellver, A. J., & Bellver, C. (2010). *Ambientes virtuais de aprendizagem e padrões de e-learning*. In C. Coll & C. Monereo, *Psicologia da educação virtual: Aprender e ensinar com as tecnologias da informação e comunicação* (N. Freitas, Trans., pp. 245-267). Porto Alegre, RS: Artmed.
- Attride-Stirling, J. (2001). Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research. *Qualitative Research*, 1, 385-405. <http://dx.doi.org/10.1177/146879410100100307>
- Blanchard, A. L. (2007). Developing a sense of virtual community measure. *Cyber Psychology and Behavior*, 10(6), 827-830. <https://doi:10.1089/cpb.2007.9946>
- Brenner, C.A. (2022). Self-regulated learning, self-determination theory and teacher candidates' development of competency-based teaching practices. *Smart Learn. Environment*, 9, 3-12.
- Chatterjee, R., Correia, A. P. (2020). Online Students' Attitudes Toward Collaborative Learning and Sense of Community. *American Journal of Distance Education*, 1(34), 53-68 <https://doi.org/10.1080/08923647.2020.1703479>
- Cifuentes-Faura, J., & Al-Rahmi, W. M. (2022). Online Learning, Mobile Learning, and Social Media Technologies: An Empirical Study on Constructivism Theory during the COVID-19 Pandemic. *Sustainability*, 14, 11134. <https://doi.org/10.3390/su141811134>
- Daniel, S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 49, 91-96. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3>

- Wighting, J., Liu, J. & Rovai, A. P. (2008). Distinguishing the sense of community And motivational characteristics Between online and traditional College Student. *The Quarterly Review of Distance Education*, 9(3), 285–295.
- Zaccoletti, S., Camacho, A., Correia, N., Aguiar, C., Mason, L., Alves, R. A., Daniel, J. R. (2020). Parents' Perceptions of Student Academic Motivation During the COVID-19 Lockdown: A Cross-Country Comparison. *Frontiers in psychology*, 1-13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.592670>
- Zhao, L., Ao, Y., Wang, Y., & Wang, T. (2022) Impact of Home-Based Learning Experience During COVID-19 on Future Intentions to Study Online: A Chinese University Perspective. *Front. Psychol.* 13, 862965_https:// doi: 10.3389/fpsyg.2022.862965
- Rovai, A. P. (2002a). Building sense of community at a distance. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 3(1). Retrieved from <https://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/79>.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2002). *Overview of self-determination theory: An organismic-dialectical perspective. Handbook of self-determination research* (pp. 3–33). University of Rochester Press.
- She, I., Ma, M. Jan, A., Sharifnia, H., & Rahmatpour, P. (2021). Online learning satisfaction durin in covid-19 pandemuc: among Chinese university students. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-12.
- Tayebinik, M. & Puteh, M. (2012). *Sense of Community: How Important is This Quality in Blended Courses*. Proceeding of the International Conference on Education and Management Innovation, Singapore.